

többször költözik, majd 1892-től Országos m.kir. Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás elnevezéssel folytatja tevékenységét kibővített feladat- és jogkörrel. 1881-ben még csak 229, de 1893-ban évben már több, mint négyezer vizsgálatot végeznek.

Szegeden az 1879. évi árvíz után nagyszabású újjáépítési és városfejlesztési munkák kezdődtek. Ezek sikeres végrehajtására 1884-ben a város törvényhatósága az állami főreáliskolában létrehozta Szeged Város Vegyvizsgáló Hivatalát. A hivatal vezetője, egyben az iskola kémia tanára Csonka Ferenc. A jól felszerelt laboratóriumban ivóvizet, világítógázt, élelmiszereket vizsgált, szakvéleményt, szaktanácsot adott.

Kolozsváron a Ferenc József Tudományegyetem vegytani tanszékén 1889-ben kezdi meg működését Fabinyi Rudolf kémia tanár kezdeményezésére és vezetésével a Vegyvizsgáló Laboratórium. Az ipari, mezőgazdasági termékek pl. építőanyag, ásványolaj, szén, víz, bor vizsgálatában résztvesznek a tanszék tanársegédei, és az egyetemi hallgatók is.

Vegykísérleti állomást létesítenek még 1873-ban Lőcsén, 1874-ben Keszthelyen, 1883-ban Kassán és Pozsonyban az 1894 - 1949 közötti nagy korszakban országosan két budapesti intézmény és a magyaróvári, a keleti ország részben pedig a debreceni állomás válik meghatározóvá.

Az intézmények vezetői az állomás (intézet) vezető vagy igazgató, ill. minisztériumi besorolás esetén még a kísérletügyi fővegyész, igazgató, főigazgató címet is használják.

A szakemberek közül Balló Mátyás kémiai munkásságát, Fabinyi Rudolfnak a szerves kémiai kutatás, Kosutány Tamásnak pedig a növénytermesztési tudomány hazai megalapozását emelhetjük ki. Mindhárman a Magyar Tudományos Akadémia tagjai lettek.

A szakemberek munkásságukról a Magyar Chemiai Folyóiratban (1885), a Kísérletügyi Közleményekben (1898) és a Magyar Chemikusok Lapjában (1910), valamint számos más magyar és külföldi szaklapban, napilapban számolnak be.

Vegykísérleti és vegyvizsgáló állomások (1894-1945)

Az úgynevezett mezőgazdasági ipari intézményeket, pl. Dohánytermelési Kísérleti Állomás (Debrecen 1887), Szeszkísérleti Állomás (Kassa 1900, Gödöllő 1908), Tejkísérleti Állomás (Magyaróvár 1903), Gabona- és Liszt-kísérleti Állomás (Budapest 1928) egy-egy szakterület fejlesztésére hozzák létre.

A kolozsvári (dr. Fabinyi Rudolf), pozsonyi (dr. Schwicker Alfréd) m. kir. vagy állami vegykísérleti, néha vegyvizsgáló állomás a hatóságok, magánfelek kérésére vizsgálja a kereskedelemben forgalmazott mezőgazdasági, ipari termékeket. A fiumei Állami Vegykísérleti Állomás (dr. Könyöki Alajos) a nagy tételekben exportált vagy importált termékeket (bor, cukor, műtrágya stb.) vizsgálja.

A debreceni (dr. Vedrődi Viktor), kassai (Stollár Gyula), keszthelyi (Ferstl János) és magyaróvári (dr. Kosutány Tamás) m. kir. mg. vegykísérleti állomás a székhely szerinti gazdasági tanintézet alárendeltségében működik. A függőség (a tanintézet kutatási feladataihoz kapcsolódó vizsgálatokat végeznek, annak laboratóriumát, felszerelését stb. használják, a jelentéseket a minisztérium felé az igazgatóság útján terjesztik fel és az állomás vezetője egyidejűleg a vegytani tanszék tanára is) fokozatosan, közel egy évtized múltán szűnik meg teljesen. A kapcsolat megszűnése az állomások számára viszonylag kedvező, a tanintézetek azonban sok tudományos, gyakorlati tapasztalattal lesznek szegényebbek. Az 1894-től új működési szabályzat szerint tevékenykedő állomások adott, a földművelésügyi miniszter (a továbbiakban: miniszter) által kijelölt szakterületen végeznek kutatásokat. Ha a főfeladatot nem hátráltatja, akkor a hatóságok, magánfelek stb. részére díj ellenében vállalhatnak kémiai és mikroszkópos vizsgálatokat, adhatnak szakvéleményt, szaktanácsot. Később az illetékes minisztériumok megállapodása alapján közegészségügyi vizsgálatokat is végezhetnek, szakvéleményt viszont csak a tisztiorvos adhat.

Az Országos m. kir. Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás (dr. Liebermann Leó) a kutatás és a hatóságok, magánfelek részére végzett vizsgálatok mellett a kormány, a minisztérium véleményező, esetenként javaslattevő intézménye.

Sok szakember "véteknek" tartja ennyi intézmény fenntartását. Az intézmények jövője (megszüntetés vagy újabbak létesítése) főként az alábbi kérdésekre adott válaszoktól függ

- az állomások feladata a kutatás (ezen belül elméleti, ill. gyakorlati) vagy az ellenőrzés legyen-e,
- az állomásokat a vármegye székhelyén vagy a tájkerzetek központjába telepítsék-e.

Darányi Ignác – felismerve az alkalmazott természettudományok és az ellenőrzés jelentőségét – minisztersége (1895-1903 és 1906-1910) idején nagy határozottsággal szervezi az új, és fejleszti a régi állomásokat.

1896-ban hatályba lép a mezőgazdasági termények, termékek és cikkek hamisításának tilalmazásáról szóló 1896. évi 46. törvénycikk (a

továbbiakban: tv.). A tv. hatálya kiterjed az itthon előállított vagy külföldről beszállított vetőmagvak, takarmány- és trágyafélék mellett az élelmiszerekre is. A tv. kimondja, hogy a termékek közforgalmának az ellenőrzése (szemle), minták vétele az elsőfokú hatóságok (fővárosi kerületi előljárók, rendőrkapitányok és főszolgabírák), ill. a törvényhatóságok tanácsa által megbízott tisztviselők pl. hatósági orvos, állatorvos, vegyész joga, feladata. Az ítélelhozatal alapja a miniszter által kijelölt vegyvizsgáló állomás vizsgálata, szakvéleménye.

A végrehajtásra kiadott 38.286/1896. FM. rendelet (a továbbiakban: vhr.) szerint a tv. célja a mezőgazdasági termelés, a kereskedelem és a fogyasztó közönség érdekeinek együttes védelme. A vhr. a tv.-t részletezi, értelmezi. Emellett szabályozza a termékek forgalmának feltételeit, az illetékes hatóságok, vizsgáló állomások jogait, kötelezettségeit, az ellenőrzés, a mintavétel, a vizsgálatok stb. feltételeit, rendjét, módját, a mintavételi jegyzőkönyv, a szakvélemény alaki, tartalmi követelményeit.

Az évtizedek során egyre több élelmiszer kerül a tv. hatálya alá. Az egyes élelmiszerek pl. húskészítmények, tej, liszt, paprika előállítását, forgalmát és részben minőségét külön-külön rendelet szabályozza. Többkevesebb sikerrel megkísérlik az egyes élelmiszerek rendszerezését, elnevezésüknek megfelelő tartalmi meghatározásukat. Ezeket a gazdasági helyzet, az újabb tudományos ismeretek, a tapasztalat függvényében gyakran módosítják. A rendeletek előkészítését az állomások sokszor évekig tartó célvizsgálatokkal és javaslatokkal segítik.

Vitás esetekben a szakvéleményeket – a jogi szempontok mellőzésével – az Állandó Felülbírálótanács bírálja felül és ad ki végleges szakvéleményt.

1886-ban megállapítják az állomások működési körzeteit. Az intézmények tevékenységének irányítására, koordinálására a miniszter 1897-ben létrehozza a Mezőgazdasági Kísérletügyi Központi Bizottságot. A bizottság tehet javaslatot új állomások létesítésére, a régiéket fejlesztésére is.

Miniszteri rendelet (1898) határozza meg a hatóságok, szaktestületek, magánosok által létesíteni kívánt vegyvizsgáló és mikroszkópos laboratóriumok személyi, tárgyi, ügyviteli stb. feltételeit, amelyeknek a meglétét a közigazgatási hatóságoknak kell igazolni. Magán vegyvizsgáló állomást tart fenn pl. dr. Szilágyi Gyula műegyetemi tanár Budapesten, Skoff Ferenc nyugdíjas tanár Pécsen.

A Budapest Székesfőváros Vegyészeti és Tápszervizsgáló Intézet 1898-tól Budapest Székesfőváros Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet (dr. Balló Mátyás) elnevezéssel folytatja tevékenységét. Az új működési szabályzata szerint feladata a főváros területéről a törvényhatóságok által beküldött élelmiszerek, fogyasztási cikkek stb. kémiai, közegészségügyi

vizsgálata, szakvélemény és szaktanács adása. A főváros tanácsa esetenként különleges feladatokkal is megbízza pl. a főváros közvilágításának felmérésével. Munkásságuk bemutatását a párizsi Világkiállítás (1900) aranyéremmel díjazta.

A Szeged Város Vegyvizsgáló Hivatalának elnevezése 1901-től Szeged Törvényhatósági Nyilvános jogú Vegyvizsgáló Laboratóriuma (Csonka Ferenc). A Kassai mg. Vegykísérleti és Szesz-kísérleti Állomás Zalka Zsigmond gazdasági tanintézeti vegytantanár vezetésével 1901-től közös igazgatás alá kerül. 1907-ben a mg. Vegykísérleti Állomás (dr. Nyiredy Jenő) önállósul. A Délmagyarországi Természettudományi Társulat Nyilvános jogú Vegyvizsgáló Állomása 1905-ben Temesváron kezdi meg működését.

Az állomások felügyeletét 1905-től a minisztérium Kísérletügyi Osztálya látja el. A mintavétel, vizsgálat, szakvéleményezés, ügyvitel stb. egyöntetűségének biztosítására az állomás vezetői 1908-tól évente értekezletet tartanak.

A tv. végrehajtásával kapcsolatos minisztériumi tapasztalatok kedvezőtlenek: a hatóságok rendszertelenül, kevés szemlét tartanak, kevés mintát vesznek, a mintavétel sokszor szakszerűtlen. Ezért a miniszter 1909-ben rendeletileg írja elő, hogy az állomások szakemberei a vármegye első tisztviselőjének megbízása alapján a hatóságok jelenlétében a vhr. feltételei, a rendelet irányelvei (hely, időmegoszlás, gyakoriság stb.) szerint szemlét tartsanak, mintát vegyenek. A rendelet kiegészítése szerint a hamisítás megállapítására orvosok, állatorvosok nem jogosultak.

A szaktisztviselők (vegyészek) száma, beleértve az állomásvezetőket is 1910-ben: Országos Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás (dr. Kosutány Tamás) 23, Kassa, Magyaróvár (dr. Nuricsán József) 5-5, Kolozsvár 4, Debrecen (dr. Széll László) 3, Fiume, Keszthely (dr. Windisch Rihárd), Pozsony 1-1 fő.

A nyolc állomás 1906-ban összesen alig több, mint 7 000, 1910-ben már közel 18 000 (a Budapest Székesfőváros Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet ezen felül 1909-ben kb. 11 000) mintát vizsgál meg. A kiadott szakvélemények száma 1906-ban 800, 1910-ben 5 000.

A minták felét a hatóságok, 40 %-át a gazdák, 10 %-át a gyárosok, kereskedők küldik be. A minták 40 %-a trágyaféle, 20 %-a tej, 8 %-a bor, 4-4 %-a szeszecet, takarmány, víz. Leggyakoribb a tej- és paprikahamisítás.

A Magyar Vegyészek Első Kongresszusa (1910) a minisztériumnak és a városi hatóságoknak megküldött határozatában leszögezi: a hamisítatlanság ellenőrzése állami feladat, a tv. hatályát minden élelmiszerre, élvezeti és egyéb fogyasztási cikkekre ki kell terjeszteni, növelni kell a korszerűen

felszerelt, képzett szakembereket foglalkoztató vegyvizsgáló állomások számát.

Az állomások tevékenységével kapcsolatos minisztériumi tapasztalatok is kedvezőtlenek: a hamisítatlansági vizsgálatok lassan kiszorítják a kutatásokat. Ezért a miniszter 1910-ben a törvényhatóságokat vegyvizsgáló állomások létesítésére ösztönzi. Ebben az időben míg a nyugat-európai országokban a hasonló jellegű intézményeket érdekvédelmi szervek tartják fenn, nálunk a vegykísérleti állomások összes terhét az állam viseli. Nehezíti a helyzetet rövidesen, hogy az anyagi nehézségek miatt a th. vegyvizsgáló állomásokat is támogatni, ill. államosítani kell.

1910-ben a szabadkai, 1912-ben Szakács Ödön ref. főgimnáziumi tanár kezdeményezésére a kecskeméti (Bíró Gusztáv), Német Jakab Vilmos főreáliskolai tanár kezdeményezésére a soproni (Német J. Vilmos), a város tanácsa határozata alapján a székesfehérvári (dr. Tunner Károly) th. vegyvizsgáló állomás kezdi meg működését.

1913-ban Aradon, Nagyváradon, Szatmárnémetiben, Újvidéken városi, Szentesen a Csongrád megyei, 1914-ben a városi igények (gáz- és vízvizsgálatok) kielégítésére Miskolcon (dr. Köllner Gábor), a magyaróvári állomás vezetőjének Faltin Adolfnak a javaslatára Győrben (Bíró Gusztáv) létesítenek th. vegyvizsgáló állomást.

A hatékonyabb munka érdekében a Mezőgazdasági Kísérletügyi Központi Bizottság 1914-től Mezőgazdasági Kísérletügyi Tanácsként folytatja munkáját.

Részben a főváros felé irányuló hamisított élelmiszerek kiszűrésére az Országos Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás felügyelete alatt vegyészi kirendeltséget létesítenek Újpesten (1916), Budafokon, Erzsébetfalván és Zólyomban (1918).

Az egyöntetűség biztosítása érdekében az összes th. vegyvizsgáló állomást dr. Fabinyi Rudolf szakfelügyelete alá helyezik.

A paprikakereskedők kezdeményezésére 1917-ben megszervezik a kalocsai Paprikakísérleti és Vegyvizsgáló Állomást (dr. Adorján József).

Az állomások a katonai behívások miatt csökkenő létszámmal az anyagi lehetőségek hiányában romló állagú épületekben, elavult berendezésekkel, eszközökkel dolgoznak. A rohamosan emelkedő árak hatására megnő az élelmiszer-hamisítások száma. A katonaság élelmiszer- és takarmányvizsgálatai elsőséget élveznek. A felemelt vizsgálati díjak az ipar, kereskedelem részéről gyanúsítgatásokra adnak okot.

Ideiglenesen az állomások neve elől a "kir." jelzőt elhagyják.

1921-ben államosítják a miskolci és szegedi th. vegyvizsgáló állomást, az újpesti vegyészeti kirendeltség pedig önálló vegykísérleti állomásként folytatja tevékenységét.

A trianoni békeszerződés szerinti országhatárokon belül 1921-től az alábbi állomások működnek:

- Országos Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás (dr. Schwicker Alfréd),
- Mg. Vegykísérleti Állomás Debrecen (Faltin Adolf), Keszthely (dr. Adorján József), Magyaróvár (Floderer Sándor), Miskolc (dr. Giell Kálmán), Szeged (Tóth Ede),
- Vegykísérleti Állomás Újpest (Wolf Ottó),
- Paprikakísérleti és Vegyvizsgáló Állomás Kalocsa (Obermayer Ernő),
- Budapest Székesfőváros Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet (Rőzsényi Iván),
- Th. vegyvizsgáló állomás: Győr (Bíró Gusztáv), Kecskemét (Szakács Ödön), Sopron (Német J. Vilmos), Székesfehérvár (dr. Trambics János).

A miniszter 1922-ben paprika-rendeletet, 1923-ban utasítást és szabályzatot ad ki. A paprika-minősítést a Gyógy- és Ipari Növény Forgalmi Iroda közreműködésével a körzetektől függően az Országos Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás, a kalocsai Paprikakísérleti Állomás, a szegedi Mg. Vegykísérleti Állomás végzi.

A tájörzet mezőgazdaságának hatékonyabb fejlesztésére a szegedi gazdasági egyesület kezdeményezésére 1924-ben megszervezik az Alföldi Mezőgazdasági Intézetet (igazgató Havass Géza). A négy önálló egységből egy a szegedi Mg. Vegykísérleti Állomás (dr. Fodor Kálmán) Mg. Vegykísérleti és Paprikakísérleti Állomás elnevezéssel.

A keszthelyi Mg. Vegykísérleti Állomás 1925-től pécsi Mg. Vegykísérleti Állomás (Kiss Lajos) elnevezéssel folytatja működését.

Ebben az évben az ország 15 állomása 66500 (ebből az Országos Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás 8000, a Budapest Székesfőváros Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet 25 szaktisztviselője 15500) mintát vizsgál meg.

Az állomások működőképességének biztosítására Országos Kísérleti Alapot hoznak létre.

A mérsékelt gazdasági fellendülés lehetővé teszi az állomások fejlesztését, korszerűsítését.

Közel húsz évi előkészület után Floderer Sándor kezdeményezésére 1930-ban megkezdte tevékenységét a talajvizsgáló laboratóriummal is rendelkező szombathelyi Th. Vegyvizsgáló Állomás.

Talajvizsgáló laboratóriumot létesítenek 1925-1929 között a debreceni, miskolci mg. vegykísérleti, a soproni th. vegyvizsgáló (Horváth Ferenc), valamint a pécsi mg. vegykísérleti állomáson. Feladatuk:

- szabadföldi (szikes, rét, legelő) talajjavítási, műtrágyázási és termesztési kísérletek végzése,
- talaj-, talajjavítószer-, öntözővíz-vizsgálatok talajtérkép készítéséhez, talajjavítási, trágyázási, termelési szaktanácsadáshoz, vitás vagy peres ügyekhez,
- talajvizsgálati módszerek tanulmányozása, kidolgozása.

Szegeden e feladatokat az Alföldi Mezőgazdasági Intézet keretében működő Talajtani és Agrochemiai Kísérleti Állomás látja el. Az Országos Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomáson, a magyaróvári Mg. Vegykísérleti Állomáson már korábban is működik ilyen laboratórium.

A kalocsai Paprikakísérleti és Vegyvizsgáló Állomás elnevezése 1931-től Mg. Vegykísérleti és Paprikakísérleti Állomás, a magyaróvári Mg. Vegykísérleti Állomásé 1933-1936 között Mg. Vegykísérleti és Tejkísérleti Állomás (dr. Trambics János).

A tiszavidéki búzát termelők központjában Békéscsabán 1932-ben Mg. Vegykísérleti Állomást (dr. Remenár Géza) létesítenek, amely már talajvizsgáló, valamint gabona- és lisztkísérleti laboratóriummal is rendelkezik.

Gabona- és lisztkísérleti laboratórium létesül 1934-1935 között a Debreceni (dr. Varga István), Miskolci, Pécsi Mg. Vegykísérleti, a Szegedi Mg. Vegykísérleti és Paprikakísérleti (Szanyi István) Állomáson.

Az egységes működés érdekében felügyeletüket ideiglenesen az Országos Gabona- és Lisztkísérleti Állomás (1940-től Intézet) látja el. Feladatuk:

- különböző tényezőknek (talajjavítószer, időjárás, növényi betegségek stb.) a már termesztett vagy új kenyérgabona fajtákra gyakorolt hatásának a vizsgálata,
- az őrlési módszerek, lisztjavítószer stb. lisztek süthetőségére gyakorolt hatásának vizsgálata, a rosszul süthető lisztek felhasználására módszer kidolgozása,
- búza- és lisztminősítő eljárások tanulmányozása, kidolgozása,

- hatóságok, testületek, magánfelek részére vizsgálatok végzése, szakvélemény adása működési körzettől függetlenül,
- közérdekű vagy -hasznú eredmények közreadása.

Az élelmiszer-vizsgálatok egységesítése, az esetenként előforduló áltudományos nézetek kizárása érdekében 1934-ben vizsgálati Módszergyűjteményt adnak ki.

Az 1936. évi fűszerpaprika rendelet, utasítás és szabályzat szerint minősítésre körzetenként az Országos Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás (dr. Zöhls Artur), a Kalocsai és Szegedi Mg. Vegykísérleti és Paprikakísérleti Állomás illetékes. Ezek, valamint a Békéscsabai, Debreceni, Miskolci és Pécsi Mg. Vegykísérleti Állomás fűszerpaprikával kapcsolatos feladatai

- a kalocsai, ill. szegedvidéki paprikatermelés fejlesztésében és irányításában közreműködés,
- a paprikafeldolgozás (szárítás, kikészítés, őrlés, raktározás) javításával kapcsolatos kísérletek és tanulmányok végrehajtása,
- étkezési- és fűszerpaprikák laboratóriumi vizsgálata,
- paprikaminősítés,
- minősített paprikakészletek egyenlősítésének (egalizálás) és kisebb csomagokba osztásának ellenőrzése, e csomagok zárolása,
- a paprikaforgalom figyelemmel kísérése,
- a majoránna fűszer csomagolási burkolatának ellenőrzőjeggyel való ellátása.

Az állomások felügyeletét 1937-től a minisztérium Szakoktatási és Kísérletügyi Főosztály Kísérletügyi Osztálya látja el.

1938-ban működését megkezdi a kaposvári Vegyvizsgáló Állomás (Tompos Albert), újra kezdi a kassai Mg. Vegykísérleti Állomás. Államosítják a Székesfehérvári Th. Vegyvizsgáló Állomást (dr. Bernard Ernő).

A második világháború kitörését (1939) követő áremelések hatására ismét rendkívüli mértékben megszaporodnak az élelmiszer-hamisítások.

1940-ben megszünteti működését a Győri Th. Vegyvizsgáló Állomás. Kolozsváron, Nagyváradon, Szatmárnémetiben Mg. Vegykísérleti, Marosvásárhelyen Mg. Vegykísérleti és Tejkísérleti állomást szerveznek. A minisztérium a szakemberhiány enyhítésére, a kísérletügyi vegyész pálya vonzóvá tételére kísérletügyi ösztöndíjat, tanulmányi segélyt rendszeresít. A

számos változás miatt összeállítják, pontosítják és kiadják az mg. vegykísérleti, valamint a th. vegyvizsgáló állomások általános és különleges feladatainak jegyzékét.

1941-ben a magyaróvári Mg. Vegykísérleti Állomás változatlan székhellyel (Mosonmagyaróvár) mint győri Mg. Vegykísérleti Állomás (Szonntag Jenő) folytatja tevékenységét. A szegedi Mg. Vegykísérleti és Paprikakísérleti Állomás kirendeltségeként kezdi meg működését a szabadkai, újvidéki állomás és a horgosi paprikaminősítő laboratórium.

1942-ben tizennégy mg. vegykísérleti és öt th. vegyvizsgáló állomás összesen 58500 (ebből az Országos Chemiai Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás 6700, a Budapest Székesfőváros Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet 8400) mintát vizsgál meg. Ezen belül a hatóságok által beküldött minták száma 12500.

A visszakerült Felvidék, Erdély és Délvidék állomásait a társállomások látják el szakemberekkel, felszereléssel, eszközökkel. A szervezésért a miniszter elismerését fejezi ki Grenczer (később Gerencséry) Bélának, Obermayer Ernőnek, Szanyi Istvánnak és Rigler Józsefnek.

A második világháború után új köz- és szakigazgatási szervek, intézmények jönnek létre:

1948: Földművelésügyi Minisztérium,

1949: Élelmezéstudományi (1954-től Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi) Intézet, vállalati, üzemi minőségellenőrző osztályok (MEO), csoportok (MECS),

1950: Élelmezési (1952-től Élelmiszeripari, 1957-től Élelmezésügyi, 1967-től Mezőgazdasági és Élelmezésügyi) Minisztérium, megyei, városi, községi tanácsok és szakigazgatási szervek, Magyar Szabványügyi Intézet (1951-től Hivatal).

A mezőgazdasági és élelmiszeripari termelés, értékesítés fokozatosan szétválik, igazgatóságok, egyesülések, trösztök, országos vállalatok stb. alakulnak.

1949-1969 között tíz kutatóintézet, köztük a Központi Élelmiszeripari Kutató Intézet (1959) és kilenc iparági kutató laboratórium kezdi meg tevékenységét.

A hatósági élelmiszer-ellenőrző intézmények szakemberei bekapcsolódnak a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (1948), a Természettudományi Társulat (1958-től Tudományos

Ismeretterjesztő Társulat), a Magyar Agrártudományi Egyesület (1951) munkájába.

Megjelenik az Élelmezési Ipar (1947) és a megyei (fővárosi) minőségvizsgáló intézetek szaklapja az Élelmiszervizsgáló Intézet Közlemények (1955).

Vegykísérleti és vegyvizsgáló állomások (1945-1949)

A harcok megszűnése után – szinte azonnal – megkezdődik az állomások helyreállítása, ill. szükséglakásokba költöztetése. A hiányzó berendezéseket, felszereléseket a társ- és más intézmények adják. A munkákat azonban sokszor akadályozza az áram-, gáz-, víz-szolgáltatás hiánya vagy korlátozása.

A Duna-hidak felrobbantása miatt a Budapest Főváros Vegyészeti és Élelmiszervizsgáló Intézet Budán kirendeltséget létesít.

Az állomások főként vizet, kisebb mértékben élelmiszereket vizsgálnak részben a szovjet hadsereg, részben a hatóságok és a lakosság részére. Az élelmiszerhiány miatt a hamisítások elszaporodnak.

A szakembereknek a múltjukról (háborús bűnök, párttagság, külföldre távozás stb.) számot kell adni és csak az ún. igazoló bizottság véleménye alapján tehetnek esküt, folytathatják munkájukat.

Az állomások tevékenységüket változatlanul a közegészségügyről szóló 1876. évi 14. és a hamisítások tilalmazásáról szóló 1895. évi 46. törvénycikk alapján végzik. Az egyes élelmiszerek előállítását és forgalmát miniszteri rendelet szabályozza.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés felhatalmazására a kormány intézkedik: a mezőgazdasági (a továbbiakban: mg.) vegykísérleti és a törvényhatósági (a továbbiakban: th.) vegyvizsgáló állomások szakemberei – a közigazgatási hatóságok távollétében, azok jogainak csorbítása nélkül – ellenőrzést (szemlét) tarthatnak, mintát vehetnek. Hasonló jogosítványt kap 1946-ban a Tejtermékek Ellenőrző Állomása (TEA), amely márkázási és általában exportminősítéssel kapcsolatos feladatokat lát el.

Ha a termékek a vizsgálatok alapján hamisítatlannak bizonyulnak, a minták árát meg kell téríteni.

A földművelésügyi miniszter (a továbbiakban: miniszter) 1945. augusztus 29-i rendelete az alábbi állomások működési területét (körzetét) szabályozza (zárójelben az állomás vezetője):

- Országos Kémiai (Chemiai) Intézet és Központi Vegykísérleti Állomás (dr. Gerencséry Béla),